

Топузов

Олег Михайлович —

директор Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України. Фахівець у галузі методики навчання географії.

Голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій з методики навчання (географія; хімія)

Інституту педагогіки НАПН України. Головний науковий редактор збірника праць «Проблеми сучасного підручника», член редколегії науково-методичного журналу «Географія та основи економіки в школі».

КОМПЕТЕНТІСНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ

У статті розглянуто компетентісні засади сучасного підручникотворення. Дано визначення поняття та проаналізовано основні положення компетентісного освітнього підходу, обґрунтовано його вимоги до сучасної навчальної та навчально-методичної літератури. Визначено основні проблеми підготовки вчителів до підручникотворення, до застосування компетентісних засад у процесі створення підручників та навчальних посібників. Окреслено шляхи розв'язання цих проблем у процесі професійної підготовки майбутніх учителів (на основі компетентісного підходу в вищій освіті), підвищення кваліфікації педагогів в інститутах післядипломної педагогічної освіти, у процесі внутрішньошкільної методичної роботи.

Ключові слова: компетентісний підхід в освіті, компетентність, компетенція, підручник, підручникотворення.

Одним з вагомих чинників розвитку сучасної вітчизняної педагогічної теорії та практики є впровадження компетентісного підходу в системі освіти України. Процес упровадження означеного підходу охоплює практично всі рівні системи освіти й всі типи навчальних закладів в Україні. Цей процес змушує до критичного переосмислення цілей, змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання, оновлення системи дидактичного контролю, створення на його засадах сучасного покоління підручників, навчальної та навчально-методичної літератури.

Упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій впливає на роль навчальної книги. Однак вона залишається одним з важливих засобів навчання, а сучасний підручник не перестає бути комплексною інформаційною моделлю процесу навчання [1].

Аналіз вітчизняної наукової та науково-методичної літератури, присвяченої проблемам теорії підручника засвідчує актуальність дослідження компетентнісних засад сучасного підручникотворення.

Ми вже зазначали, що «підручникотворення як процес проектування, написання та оформлення, експериментальної апробації, коригування та впровадження підручника цікавив і продовжує цікавити багатьох видатних учених-педагогів» [8].

Важливими для цього дослідження є праці з проблематики підручникотворення, авторами яких є: Ю. К. Бабанський, В. П. Беспалько, С. У. Гончаренко, Д. Д. Зуєв, Я. П. Кодлюк, В. Г. Кремень, І. Я. Лернер, Т. О. Лукіна, Ю. І. Мальований, М. М. Скаткін та ін.

Проблематика компетентнісного підходу до загальної середньої та вищої освіти розглянута в працях: Н. М. Бібік, А. М. Гуржія, І. О. Зимньої, В. В. Краєвського, В. Г. Кременя, О. І. Локшиної, В. І. Лугового, Н. С. Побірченко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, А. В. Хуторського та ін.

Водночас ґрунтовних педагогічних досліджень, присвячених визначенню та обґрунтуванню компетентнісних засад сучасного підручникотворення, виділенню вимог до підручника як комплексної інформаційної моделі та засобу навчання в контексті впровадження компетентнісного освітнього підходу не проводилося.

Метою статті є виділення та обґрунтування компетентнісних засад у контексті теоретико-методичного забезпечення сучасного підручникотворення.

Підручник – це навчальна «книга, в якій викладаються основи знань з певного навчального предмета на рівні сучасних досягнень науки й культури» [3, с. 260], а її зміст відповідає чинній навчальній програмі. Значущість підручника для організації та здійснення процесу навчання була й залишається значною, навіть на сучасному етапі розвитку означеного процесу, характерним для якого є швидке поширення інформаційно-комунікаційних технологій.

Необхідність належного теоретико-методичного забезпечення вітчизняного підручникотворення спрямовує дослідників до визначення його нових теоретичних засад, які відповідатимуть вимогам педагогічної практики. Одним з найперспективніших для розвитку теорії підручникотворення в Україні є, на нашу думку, компетентнісний підхід в освіті.

Компетентнісний підхід – один з провідних сучасних освітніх підходів, його сутність – у спрямуванні «навчально-виховного процесу на формування і розвиток компетентності особистості того, хто навчається – учня чи студента», тобто «перенесення акцентів з процесу навчання на його результати» [7, с. 335]. У сучасних умовах, він розглядається як інструмент оновлення, оптимізації змісту освіти, наближення його до практичних потреб людини й суспільства.

Безумовна перевага компетентнісного підходу як теоретико-методологічної основи сучасної загальної середньої та вищої освіти (і в цьому контексті сучасного підручникотворення) полягає в його інтегративному характері. Це помітно, якщо порівняти його з іншими освітніми підходами, які застосовуються на сучасному етапі.

Так, компетентнісний підхід добре сполучається з діяльнісним підходом. Це зумовлено тим, що компетенція є «визнаним рівнем знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини» [4], тобто освітнім конструктом, у ході створення якого відштовхуються від структури та рівня розвитку відповідної суспільно значущої діяльності. Діяльнісний підхід в освіті, який повинен забезпечувати «спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань» [4] сприяє реалізації її компетентнісно зорієнтованого змісту.

Зв'язок компетентнісного підходу з особистісно зорієнтованим зумовлено, передовсім, спільним суб'єктом (особистістю педагога та учня) й найважливішим результатом діяльності – розвитком цієї особистості, який, серед іншого, полягає в набутті нею нових ціннісних ставлень, знань, вмінь і навичок, досвіду. Компетентнісний підхід спрямовує навчально-виховний процес «на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності» [4], які є здатностями особистості, складними особистісними конструктами. Таке спрямування в цілому не лише не суперечить, а й сприяє реалізації завдань особистісно зорієнтованого підходу, який спрямовує навчально-виховний процес «на взаємодію і плідний розвиток особистості педагога та його учнів» [4].

Варто також зауважити, що компетентнісний підхід може подолати певні суперечності обмеження діяльнісного та особистісно зорієнтованого підходів.

Розглянемо вплив, який компетентнісний освітній підхід матиме на розвиток теорії та практики сучасного підручникотворення. Упровадження

компетентнісного підходу передбачає суттєві зміни в процесі навчання: його цілях, змісті, організаційних формах і методах, засобах, результатах тощо. Навчальна (навчально-методична) література повинна враховувати їх, створюватися з урахуванням цих змін. Це особливо стосується підручника, який розглядається як інформаційна модель процесу навчання.

Таким чином, застосування компетентнісного підходу ставить цілком конкретні вимоги до новітнього підручника, які мають урахуватися в процесі підручникотворення, ставати засадничими:

- головним завданням сучасного підручника повинно стати формування відповідних предметних і ключових компетентностей особистості, професійної компетентності майбутнього працівника, що повинно знайти відображення в його структурі та змісті;

- оскільки підручник забезпечує фіксацію змісту навчання, а також є засобом засвоєння змісту освіти, він має відображати зміст відповідних компетенцій, на основі яких формуватимуться компетентності особистості. Ця вимога є досить складною, адже в навчальному матеріалі підручника можна безпосередньо представити лише знання, а не вміння й навички, ціннісні ставлення, досвід діяльності, особистісні якості, певний рівень розвитку яких передбачено відповідною компетенцією. Для того, щоб підручник створював умови для формування цих складових компетентностей особистості в процесі засвоєння змісту освіти, необхідно розробити й втілити відповідний апарат організації засвоєння, що породжує додаткове навантаження на позатекстовий компонент підручника. Допомогти у втіленні цієї вимоги може навчально-методичний комплект з предмета, який, крім підручника, включатиме інші навчальні посібники для учнів (зокрема робочі зошити) та навчально-методичні – для вчителя. Ці посібники сприятимуть набуттю учнем досвіду відомих способів дій, творчої й емоційно-ціннісної діяльності, необхідних для формування його предметних та ключових компетентностей, дадуть змогу дещо розвантажити апарат засвоєння підручника. Однак постає проблема взаємозв'язку між підручником та означеними посібниками;

- застосування підручника завжди пов'язано з певним організаційно-методичним забезпеченням навчального процесу. Тому сучасний підручник, побудований на компетентнісних засадах, повинен передбачати можливість застосування різноманітних організаційних форм і методів навчання, сприяти збагаченню їх арсеналу. Зокрема, він повинен створювати умови для самоосвіти (про що писали ще Д. Д. Зуєв, І. П. Підласий та ін.), самоосвітньої діяльності учня;

- особливо важливою є вимога до можливостей застосувати підручник з іншими сучасними засобами навчання, навчальною та навчально-методичною літературою, можливостей створити відповідний навчально-методичний комплект. Пріоритетним є використання підручника разом з електронними за-

собами навчання й ресурсами мережі Інтернет, які суттєво розширюють його інформаційні та методичні можливості;

- нарешті, оскільки результатом застосування компетентнісного підходу має стати сформованість компетентностей особистості, яка вчиться, то реалізація такої функції сучасного підручника як функція закріплення і самоконтролю (Д. Д. Зуєв) значно ускладнюється. Адже самооцінювання рівня сформованості певної компетентності передбачатиме, що апарат контролю підручника повинен запропонувати учневі оцінити за результатами засвоєння матеріалів не лише рівень його знань, але й вміння та навички, ціннісні ставлення, досвід і навіть рівень розвитку особистісних якостей.

Як бачимо, врахування у процесі підручникотворення положень компетентнісного освітнього підходу передбачає розв'язання деяких проблем, які стосуються як теорії підручникотворення (структура й функції сучасного підручника, створення навчально-методичних комплексів тощо), так і дидактики (конструювання змісту загальної середньої та вищої освіти на основі компетентнісного підходу (предметних та ключових компетенцій), взаємодія підручника з іншими сучасними засобами навчання тощо) та предметних методик.

Одна з вагомих переваг упровадження компетентнісного освітнього підходу в сучасному підручникотворенні полягає у виникненні нових можливостей для застосування педагогічної та дидактичної прогностики. Компетентнісний підхід в освіті дає змогу чітко окреслити об'єкт, предмет, цілі та завдання дидактичного прогнозування, створює чудові перспективи для передбачення результатів навчання (ключові та предметні компетентності особистості), освітніх шляхів і засобів, необхідних для досягнення їх. Це дає змогу розробити прогноз відповідної освітньої системи, створює перспективи для її перманентної модернізації на основі прогнозів розвитку зазначених компетентностей, зумовленого новими суспільними й особистісними потребами, цивілізаційними викликами. Таким чином, освіта зможе виконувати випереджальну функцію щодо суспільного поступу – не наслідувати йому, а визначати його, або хоча б давати негайну адекватну відповідь на його актуальні запити. Щодо передбачення підручника майбутнього, то скоординоване застосування в процесі його створення дидактичної прогностики й компетентнісного підходу дасть йому змогу: по-перше, відповідати актуальним запитам суспільної практики; по-друге, не застарівати у видавництвах, відображати не лише актуальні, а й майбутні запити суспільства до освіти; по-третє, мати значно більший модернізаційний ресурс порівняно з підручниками, які орієнтовані на знанняцентровану парадигму та традиційний досвід суспільства. Зрозуміло, що все зазначене вище накладає додаткові зобов'язання на всіх суб'єктів підручникотворення.

Тому безпосередньо на поступ теорії та практики сучасного підручникотворення впливає проблема підготовки вчителя до успішної участі в ство-

ренні, експериментальній апробації, впровадженні й широкому застосуванні підручника в навчальному процесі. Відсутність у вагомій частині вчителів спеціальної підготовки до такої діяльності є однією з основних перепон на шляху ефективного розвитку вітчизняного підручникотворення. На нашу думку, найоптимальніший варіант вирішення вказаної проблеми передбачатиме задіяння потенціалу компетентнісного освітнього підходу.

Проблема підготовки вчителя до підручникотворення має міждисциплінарний характер, її вирішення пов'язано:

- по-перше, з підготовкою майбутніх учителів до професійної діяльності, важливим завданням якої на сучасному етапі є не лише ефективне застосування підручника та іншої навчальної (навчально-методичної) літератури в навчальному процесі, але й доцільна участь у створенні й впровадженні цих засобів навчання;

- по-друге, з організацією підвищення кваліфікації учителів, внутрішньошкільної методичної роботи з урахуванням потреб сучасного підручникотворення (зауважимо, що не обов'язково примусово готувати всіх учителів до створення підручників, але надзвичайно важливо підготувати їх до експериментальної апробації й впровадження підручників та посібників інших авторів, до експертизи цих засобів навчання);

- по-третє, з активізацією розвитку вітчизняної теорії підручникотворення шляхом здійснення відповідних фундаментальних та прикладних дидактичних і загальнопедагогічних досліджень. Вагому роль у створенні теоретико-методичного забезпечення, необхідного для експериментальної апробації й впровадження сучасних підручників, навчально-методичних комплексів відіграють дослідження Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України. Одним з досягнень учених Інституту педагогіки в галузі підручникотворення є наукове обґрунтування та впровадження в вітчизняну педагогічну практику експериментальних підручників, яке набуло правового підтвердження у відповідному рішенні Міністерства освіти і науки України.

Ураховуючи зазначене вище, вказана проблема повинна вирішуватися наукою на перетині педагогіки вищої школи (теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів), дидактики та пов'язаної з нею теорії підручникотворення (підручник як інформаційна модель навчального процесу та засіб навчання), теорії управління освітою (підвищення кваліфікації та організація методичної роботи з вчителями з питань, дотичних до проблематики розроблення та впровадження навчальної книги).

Означимо шляхи її вирішення на засадах компетентнісного підходу.

Передовсім зауважимо, що авторами (співавторами) значної частини вітчизняної навчальної (навчально-методичної) літератури для загальноосвітніх навчальних закладів є вчителі. Однак практичний досвід співпраці з авторами підручників, аналіз практики підручникотворення засвідчує, що

значна частина з них самотужки оволодівала знаннями, уміннями, навичками та досвідом, необхідними для написання підручників та навчальних посібників. Тобто цей процес відбувався стихійно; знання з підручникотворення засвоювалися вчителем самостійно, емпіричним шляхом (отже, індуктивно), або ж передавалися як традиція від педагогів-наставників (як у часи цехового виробництва). Необхідні вміння й навички, досвід підручникотворення формувалися в багатьох вчителів у процесі творчого пошуку (точніше – методом проб і помилок). Такий стан підготовки учителів до підручникотворення, власне, й зумовлює вагому частину помилок цих авторів у процесі написання та оформлення навчальної літератури. Помилки, які закономірно призводять до недоліків і вад створених ними підручників.

Зрозуміло, що проблематика підготовки вчителя до підручникотворення вимагає спеціального фахового дослідження, і можливо, не одного. Однак вже зараз можна стверджувати, що сучасна вища педагогічна освіта не надає належної уваги не лише підготовці майбутніх учителів до підручникотворення, але й навіть засвоєнню ними знань, вмінь та навичок, необхідних для участі в експериментальній апробації, впровадженні та експертизі підручників інших авторів. Окремі позитивні винятки [5], на жаль, лише підтверджують загальний невтішний стан справ з організацією та здійсненням відповідної підготовки студентів. А вона, на нашу думку, мала б стати однією з найвагоміших професійних компетентностей майбутніх учителів, які здобуватимуть освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр». Адже цей рівень передбачає набуття «поглиблених спеціальних умінь та знань інноваційного характеру» й наявність у випускника «певного досвіду їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань» [6].

Оптимальне вирішення цієї проблеми, на нашу думку, полягає в розробленні, експериментальній перевірці та впровадженні системи підготовки майбутніх учителів до підручникотворення в процесі навчання у вищих педагогічних навчальних закладах. Зазначимо, що сучасне підручникотворення не зводиться лише до написання тексту книги. Ми розглядаємо термін «підручникотворення» в його найширшому розумінні, тобто як тривалий і складний процес створення навчальної (навчально-методичної) літератури, який включає розроблення концепції майбутнього підручника, підготовку його текстового та позатекстового складників, експериментальну апробацію, експертизу, коригування змісту та впровадження в навчальний процес.

Означена вище система підготовки, на нашу думку, має базуватися на компетентнісному освітньому підході. За цих обставин її метою стане оволодіння майбутніми вчителями компетенцією підручникотворення (буде розроблена й закладена в галузевих стандартах вищої педагогічної освіти: освітньо-кваліфікаційних характеристиках та освітньо-професійних програмах підготовки магістрів), тобто формування в них відповідної компетентності.

Включення компетенції підручникотворення до галузевих стандартів вищої педагогічної освіти необхідно передбачитиме, що перевірка знань і вмінь студентів з теорії та практики творення підручників, рівня сформованості в них професійної компетентності у цій галузі здійснюватиметься засобами діагностики якості вищої освіти.

Дамо визначення поняття «компетенція підручникотворення». Виходячи з визначення терміна «компетенція», наведеного в чинному Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти [4] та загальних вимог до фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» [6], *компетенція підручникотворення розглядається нами як необхідний рівень поглиблених спеціальних знань, умінь та навичок, ставлень фахівця (магістра) педагогічної спеціальності, його практичного досвіду, який застосовуватимуться для вирішення відповідних професійних завдань у сфері підручникотворення.*

Означені вище спеціальні професійні знання, вміння та навички, ціннісні ставлення, досвід участі в процесах підручникотворення можна реалізувати у змісті вищої педагогічної освіти двома шляхами. По-перше, вони можуть бути розподілені між дисциплінами інваріантної та варіативної частини навчальної програми підготовки магістрів з педагогічних спеціальностей. Тоді в навчальних програмах з цих дисциплін необхідно передбачити якщо не модулі, то хоча б навчальні елементи «Теорія і практика сучасного підручникотворення», «Особливості експериментальної апробації навчальної (навчально-методичної) літератури», «Експертиза сучасної навчальної (навчально-методичної) літератури», «Упровадження навчальної (навчально-методичної) літератури». По-друге, і цей шлях ми вважаємо продуктивнішим, такий навчальний матеріал можна систематизувати й впровадити як окрему навчальну дисципліну «Підручникотворення», яка обов'язково включатиме перераховані вище навчальні елементи (таким чином, на неї має бути виділено щонайменше один кредит, а на лекційні заняття – не менше 4 годин). Ця дисципліна може бути вибірковою, що дасть змогу відсіяти студентів, які не бажатимуть брати участь у процесах підручникотворення.

Засвоєння студентом вказаних знань, оволодіння відповідними вміннями й навичками, становлення ціннісних ставлень і набуття необхідного досвіду дасть змогу сформувати в нього компетентність підручникотворення. Відповідно до визначень терміна «компетентність» у науковій літературі [2; 7] й Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти [4] ми можемо визначити її як *набуту в процесі професійної підготовки інтегративну здатність фахівця, що складається із знань, умінь, досвіду ціннісних ставлень щодо процесів підручникотворення, які можуть цілісно реалізуватися в ході написання й оформлення тексту підручника/навчального посібника, їхньої експериментальної апробації, експертизи, впровадження в навчальний процес.*

Якщо компетентність у галузі підручникотворення майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей формуватиметься в процесі професійної підготовки, то створення необхідних умов для оволодіння нею представниками педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів є складнішим завданням. Реалізація цього завдання, як зазначалося нами вище, потребуватиме помітних змін у системах післядипломної педагогічної освіти й внутрішньошкільної методичної роботи, які полягатимуть у визначенні нових завдань, впровадженні нового змісту й організаційно-методичного забезпечення означеної вище діяльності. Так, у програму підвищення кваліфікації вчителів може бути впроваджено або загальний навчальний курс «Підручникотворення», або спеціалізовані курси: «Створення сучасної навчальної книги», «Експериментальне впровадження та експертиза навчальної літератури» тощо. У змісті внутрішньошкільної методичної роботи мають передбачатися заходи, тематика яких буде пов'язана з проблематикою розроблення та впровадження сучасної навчальної книги, допомагати в підготовці вчителів, які прагнуть здійснювати підручникотворення, до цієї діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Впровадження компетентнісного підходу до загальної середньої та вищої освіти створює нові можливості для розвитку теорії та практики вітчизняного підручникотворення.

Компетентнісний підхід переосмислює цілі й зміст процесу навчання, розглядає компетентність особистості як найважливіший результат освіти. Це дає змогу модернізувати зміст освіти, наблизити його до потреб і проблем сучасного суспільства, запитів ринку праці. Отже, сучасна навчальна книга, створена на засадах компетентнісного підходу, повинна сприяти формуванню в учнів відповідних ключових та предметних компетентностей. Це породжує комплекс конкретних вимог до підручника: до його відповідності цілям та завданням, змісту, організаційним формам, методам і засобам, результатам навчання, яке здійснюється на основі означеного освітнього підходу. Ключовим питанням створення підручника на компетентнісних засадах є закріплення й реалізація його засобами компетентнісного змісту навчання (компетенцій, на основі яких формуватимуться компетентності учнів) за допомогою його текстового та позатекстового (методичний апарат) складників.

Ефективне впровадження компетентнісного підходу в теорію та практику підручникотворення вимагає відповідної підготовки вчителів. Упровадження цього підходу в процес навчання майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах, освоєння педагогами компетентнісних засад створення сучасної навчальної літератури під час підвищення кваліфікації та внутрішньошкільної методичної роботи дають змогу розвивати їхню здатність до підручникотворення: підготовки, оформлення, експериментальної апробації, впровадження навчальної книги.

Перспективи подальших досліджень з означеної проблематики полегатимуть у визначенні і тенденцій подальшого розвитку компетентнісного освітнього підходу, в обґрунтуванні особливостей застосування компетентнісного підходу в процесі створення підручників для різних освітніх рівнів, окресленні шляхів, можливостей і обмежень поєднання компетентнісного та інших освітніх підходів у процесі підручникотворення.

Список використаних джерел

1. *Беспалько В. П.* Теория учебника : дидактический аспект / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1988. – 160 с.
2. *Бібік Н. М.* Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К. І. С., 2004. – С. 47–52.
3. *Гончаренко С. У.* Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011. № 1392 (з останніми змінами згідно з постановою КМУ від 07.08.2013 № 538). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011>.
5. *Кодлюк Я. П.* Теорія и практика підручникотворення в початковій освіті: підручник для магістрантів та студентів педагогічних факультетів / Я. П. Кодлюк. – К. : Інформ.-аналіт. агенція «Наш час», 2006. – 368 с.
6. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.1998 № 65 (з останніми змінами згідно з постановою КМУ від 07.08.2013 № 538. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/65-98>.

7. *Пометун О. І.* Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири сучасної школи / О. І. Пометун // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України : матеріали методологічного семінару. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 332–344.
8. *Топузов О. М.* Дидактична прогностика в контексті теоретико-методичного забезпечення створення сучасного підручника / О. М. Топузов // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Педагогічна думка, 2014. – Вип. 14. – С. 12–20.

References

1. Bepal'ko V.P. Teoryya uchebnyka : dydaktychesky aspekt / V.P. Bepal'ko. – M. : Pedahohyka, 1988. – 160 s.
2. Bibik N.M. Kompetentnisnyy pidkhid: refleksyvnyy analiz zastosuvannya / N.M. Bibik // Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti: svitovyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy / Pid zah. red. O.V. Ovcharuk. – K. : «K. I. S.», 2004. – S. 47 – 52.
3. Honcharenko S.U. Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk / S.U. Honcharenko. – K. : Lybid', 1997. – 376 s.
4. Derzhavnyy standart bazovoyi i povnoyi zahal'noyi seredn'oyi osvity // Zatv. postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 23 lystopada 2011 r. № 1392 (z ostannimy zminamy z:hidno postanovy KМУ vid 07.08.2013 # 538-2013-p). – Rezhym dostupu: [http:// zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011).
5. Kodlyuk Ya.P. Teoriya y praktyka pidruchnykotvorennya v pochatkoviy osviti : pidruchnyk dlya mahistrantiv ta studentiv pedahohichnykh fakul'tetiv / Ya.P. Kodlyuk. – K. : Informatsiyno-analitychna ahentsiya «Nash chas», 2006. – 368 s.
6. Polozhennya pro osvith'o-kvalifikatsiyni rivni (stupenevu osvitu) // Zatv. postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 20.01.1998 r. № 65 (z ostannimy zminamy z:hidno postanovy KМУ vid 07.08.2013 # 538 (538-2013-p). – Rezhym dostupu: [http:// zakon1.rada.gov.ua/laws/show/65-98](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/65-98).
7. Pometun O.I. Rozvytok kompetentnisnogo pidkhodu: stratehichni oriyentiry suchasnoyi shkoly / O.I. Pometun // Realizatsiya yevropeys'koho dosvidu kompetentnisnogo pidkhodu u vyshchyy shkoli Ukrayiny : materialy metodolohichnoho seminaru. – K. : Pedahohichna dumka, 2009. – S. 332 – 344.
8. Topuzov O.M. Dydaktychna prohnostyka v konteksti teoretyko-metodychnoho zabezpechennya stvorennya suchasnoho pidruchnyka / O.M. Topuzov // Problemy suchasnoho pidruchnyka : zb. nauk. prats' / [red. kol.; holov. Red. – O.M. Topuzov]. – K. : Pedahohichna dumka, 2014. – Vyp. 14. – S. 12 – 20.

Топузов О. М.

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЕ ОСНОВЫ СОЗДАНИЯ СОВРЕМЕННОГО УЧЕБНИКА

В статье рассмотрены компетентностные основания для создания современного учебника. Дано определение понятия и проанализированы основные положения компетентностного образовательного подхода, обоснованы его требования к современной учебной и учебно-методической литературе. Определены основные проблемы подготовки учителей к созданию учебной литературы, к применению положений компетентностного подхода в процессе создания учебников и учебных пособий. Показаны пути решения данных проблем в процессе профессиональной подготовки будущих учителей (на основе компетентностного подхода к высшему образованию), повышения квалификации педагогов в институтах последипломного педагогического образования, в системе методической работы общеобразовательного учебного заведения.

Ключевые слова: компетентностный подход в образовании, компетентность, компетенция, учебник, создание учебника.

Торизов О. М.

COMPETENCE BASES FOR THE MODERN TEXTBOOK CREATION

In the article, the competence bases for the creation of a modern textbook are studied. The definition of this term was provided, and the principal statements of the competence-based educational approach were observed; its requirements for the contemporary educational and educative literature were specified. The main challenges in preparing teachers for the educational literature design, applying to the competence-based approach statements in the process of creation textbooks and manuals were defined. The ways for the solution of these problems in the professional teachers' education (in correspondence with the competence-based approach), the improvement of the teachers' qualification in the institutes of the post-graduate pedagogical education in the system of the comprehensive educational institution methodological work were found out.

Keywords: competence-based approach in education, competence, competency, textbook, creation of a textbook